

MANASTIR PODOSTROG U MAINAMA

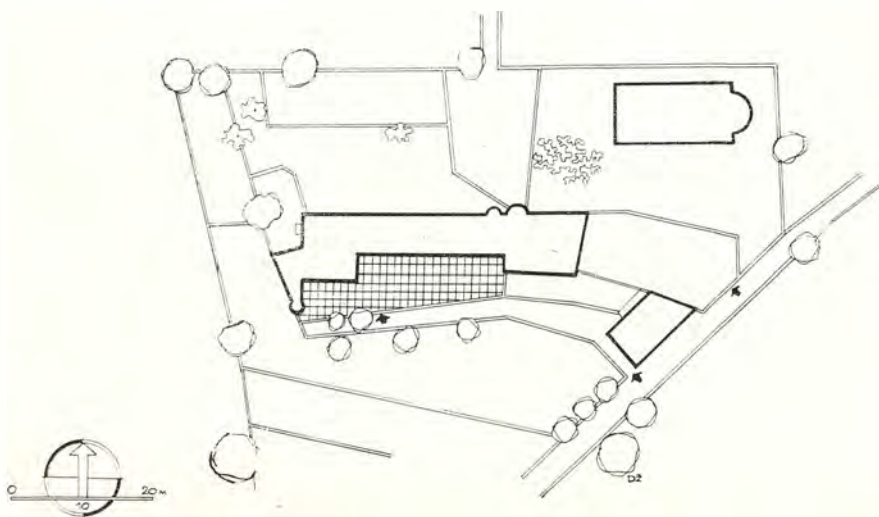
DUŠKO ŽIVANOVIĆ

U neposrednoj blizini Budve, kraj sela Maine, nalazi se manastir Podostrog značajan ne samo zbog delimično očuvanih fresaka i arhitekture, već i zbog svoje povezanosti sa nekim važnijim istoriskim događajima i ličnostima naše prošlosti. Manastir je izgrađen u kamenitom, terasastom predelu obraslom niskim žbunjem i drvećem. Povučena je od ravne morske obale i postavljen u podnožju brda, tako da se sa terase pruža lep pogled na Budvu i čitavu okolinu.

Građevina, svojim izduženim oblikom u pravcu istok-zapad, zauzima približno sredinu imanja koje je nekada bilo obrađivano i zasađeno pored ostalog i vinovom lozom, a sada je zapušteno. Osnova je nepravilna i razučena usled naknadnih dograđivanja.

Manastir Podostrog u Mainama

D. Živanović: Tlocrt manastira Podostroga

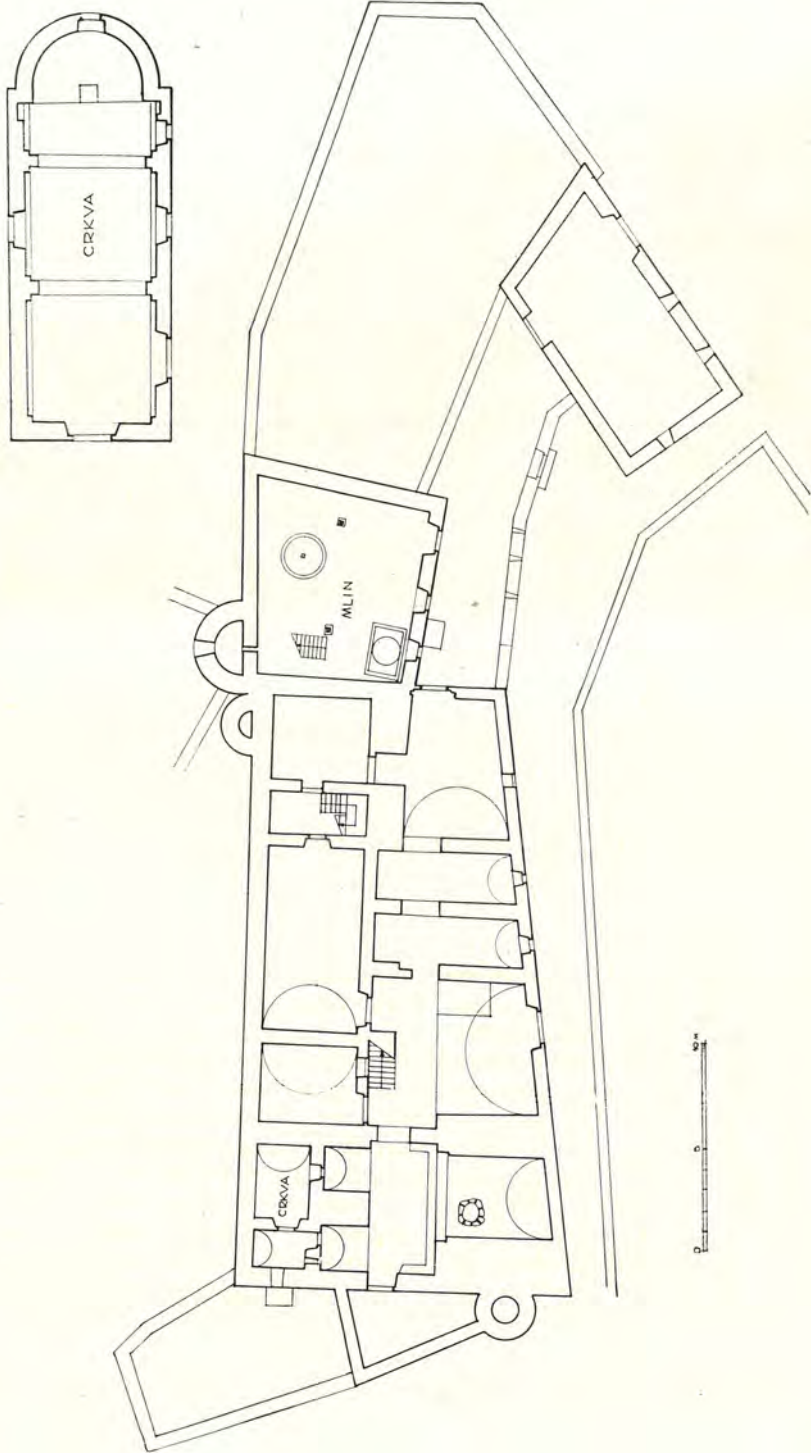
Ne zna se tačno kada je manastir podignut i ko ga je podigao. Možeće je da je na ovom mestu i ranije postojala nekakva građevina, jer ima znakova da su freske u maloj crkvi, koja potiče iz 17 veka, slikane preko starijeg sloja. Na jednom natpisu iznad vrata pominje se godina 1630 kao godina kada je obnovljena mala crkva. Sve do početka 18 veka ova teritorija pripadala je Crnoj Gori, kada je požarevačkim mirom 1718 godine dodeljena Mlečanima. Međutim, manastir je i dalje ostao pod jurisdikcijom crnogorskih mitropolita. Ovde je 1735 godine boravio i umro vladika Danilo, poznata ličnost »Gorskog vijenca«. Njegoš se takođe bavio u manastiru izvesno vreme, radeći na »Slobodijadi« i na »Gorskom vijencu« i potpomažući uređivanje manastirskog imanja. Podostrog je 1764 godine posetio i Dositej Obradović na putu po ovim krajevima.

Današnji izgled celog manastirskog kompleksa potiče iz 1747 godine, kada je sagrađena velika crkva sv. Gospe za vreme mitropolita Save Petrovića-Njegoša. U to doba su verovatno izvršeni i drugi radovi na obnovi postojećih građevina. Još dva datuma značajna su za istoriju manastira. Godine 1835 vladika Rade bio je prisiljen da ovaj kraj preda Austriji, a 1869 godine, u doba bokeljskog ustanka, manastir je zapaljen i od tada se u njemu više ne služi.

Prva slika manastira je akvarel F. Karačaja iz 1838 g, koji je objelodanio C. Fisković¹

Velika crkva sv. Gospe, sagrađena polovinom 18 veka, nalazi se na petnaestak metara severoistočno od glavne građevine. Zidana je

¹ Nekoliko bilježaka o Njegošu i o Crnoj Gori iz prve polovice 19 st. Istoriski Zapis, Knjiga VIII, sveska 4—12, Cetinje 1952.

D. Živanović: Tlocrt prizemlja manastira Podostroga

Dio manastira Podostroga

u naizmeničnim redovima crvenog i belog kamena. To je jednobrodna zasvedena građevina, pravougaone osnove, sa polukružnom apsidom prema istoku i pravilnim osmougaonim kubetom (nad glavnim brodom). Ima nekoliko lepih ukrasa u kamenu među kojima se naročito ističu rozeta na ulazu, ornamentisani nadvratnici sa starim crnogorskim grbom (dvooglavi orao sa zmijom) i poneki element unutrašnje arhitekture.²

Najznačajniji deo manastira je mala crkva posvećena Bogorodici, koja se nalazi u prizemlju krajnjeg severozapadnog dela glavne građevine. Po mestu na kome se nalazi reklo bi se da je isprva postojala samo crkvića i da su tek docnije oko nje nazidane ostale građevine. U crkvu se ulazi iz jednog zasvedenog trema u kome su postavljene kamene klupe, što stvara intimnu atmosferu na ulazu u bogomolju. Iza trema je pristupna prostorija, što bi kod većih crkvenih građevina odgovaralo priprati. Ova prostorija je zasvedena poluobličastim svodom, ali se na njenim zidovima vide i ostaci dvovodnog krova koji se držao na kamenim konzolama. Danas se ne može utvrditi prvobitni oblik, ali je verovatno da je dvovodni krov načinjen kasnije, da zaštititi razrušeni svod i prostor ispod njega. Kada je svod popravljen, krov je uklonjen, ali su ostale uzidane konzole i pomenuti tragovi na zidu. Iz ove prostorije izlazilo se nekad na platformu malog ribnjaka, ali su ta vra-

² Vidi opažanja o stilu ove crkve u navedenom Fiskovićeovom članku str. 225.

Terasa i kula manastira Podostroga

ta sada zazidana. Najnovijim konzervatorskim radovima ta su vrata opet uspostavljena.

Sva četiri zida prostorije dekorisana su freskama. Među bolje sačuvanim delovima ističu se freske koje prikazuju sv. Đorđa sa aždajom, kao i sv. Jezekija i sv. Misala. Ispod zazidanih vrata očuvana je kompozicija koja prikazuje veliku ribu kako guta čoveka. Donja zona zidova ukrašena je ornamentikom u vidu krugova.

Druga prostorija, u kojoj se nalazi crkva, nešto je veća po prostanstvu od opisane pristupne odaje i iznosi približno 3 × 4,5 metra.

Grb Petrovića u Podostrogu

Ona je zasvedena svodom koji nije pravilna poluoblica, već ima prelomljenu konturu. Na istočnom delu nalazi se oltar, ustvari kameni banak nepravilnog oblika. Deo oko oltara uzdignut je u vidu podijuma za desetak santimetara iznad ostalog kamenog poda. Na nadvratniku ulaza ispisan je natpis koji govori da je crkva obnovljena 1630 godine. Ovaj natpis kao i sve ostale freske nalaze se u vrlo oštećenom stanju, tako da se jedva mogu razaznati slike i pročitati natpisi. Mnogi delovi su već potpuno propali, jer u mračnim prostorijama vlaga uništava i kruni malter. Poslednjih godina učinjeni su znatni naponi da se spreči dalje propadanje živopisa izgradnjom drenažnog rova sa severne strane, odakle je i dolazila vlaga.

I u ovoj prostoriji svi delovi zidova popunjeni su freskama, a unutrašnje strane niša dekorisane su ornamentima. Od svih fresaka najbolje se sačuvala glava sv. Save sa natpisom »sv. Sava srbpski«. Pored vlage i nedostatka vazduha, oštećenju fresaka doprinele su i prilike u kojima se manastir nalazio tokom svoje istorije, jer su za vreme Austrije ove prostorije služile kao zatvor. Malter po zidovima obijan je čekićem da bi se preko živopisanih zidova isvršilo novo malterisanje.

Pored crkve, u prizemlju, nalaze se takođe i sporedne, magacin-ske prostorije, a danas je tu mlin koji koristi veliku vodu, koja nadode za vreme kiša i bujica. Ispred svih ovih prostorija podignuti su masivni poprečni zidovi, na koje se oslanjaju kameni svodovi. Na prostranoj i kamenom popločanoj terasi sprata nalazi se kamena kruna cisterne ili, kako je meštani zovu, »bistijerne« sa reljefom dvoglavog orla na jednoj od bočnih strana. Od ostalih kamenih ukrasa treba pomenuti i ploču, dimenzije 35×52 santimetara, sa reljefno izgrađenim grbom i natpisom »Petrovich«, koja je uzidana iznad vrata u jednoj manjoj sobi na spratu.

Prostorije međusprata i sprata znatno su izmenile svoj prvobitni izgled usled raznih adaptacija koje su na njima vršene poslednjih godina. Ovde danas ima dosta elemenata koji neskladno deluju u ambijentu stare kamene arhitekture.

R é s u m é

LE MONASTÈRE PODOSTROG A MAINE

Dans les environs immédiats de Budva, près du village Maine, est situé le monastère Podostrog, dont l'importance est due aux restes de fresques et d'architecture qu'on y trouve encore, autant qu'aux événements et aux personnages historiques évoqués par leur présence. On ignore la date exacte de sa fondation. Il se peut que quelque construction existait sur cet emplacement même antérieurement, car les fresques de l'église recouvrent des peintures plus anciennes. Le monastère a été incendié et abandonné en 1869 pendant l'insurrection dans les Bouches de Kotor.

La partie la plus caractéristique du monastère est constituée par la petite église dédiée à Notre-Dame, qui se trouve au rez-de-chaussée du principal édifice. Elle est composée d'un portique, d'une pièce d'accès et de l'église proprement dite. A en juger par les restes des consoles placées dans les murs, le porche a été primitivement couvert d'un double toit et plus tard il a été couvert en voûte d'un plafond hémicylindrique. Tous les murs sont ornés de fresques, très endommagés mais où l'on distingue toujours les figures de saint Georges au dragon, de saint Ezéchiel et de saint Misal, de même qu'une composition représentant un poisson avalant un homme. Le bas des murs est orné d'ornements en forme de cercles.

Les dimensions de l'église sont de 3,0 sur 4,5 m. et la voûte en est en forme d'hémicylindre irrégulier. Dans la partie est de l'église est situé l'autel en pierre. Là aussi tous les murs sont ornés de fresques et l'intérieur des niches est couvert d'ornements. L'humidité et l'absence d'air frais ont presque entièrement détruit les fresques. On y reconnaît cependant encore la tête de saint Sava.

Dans le rez-de-chaussée de l'édifice se trouvent aussi des dépôts, un moulin et une citerne. Sur la vaste terrasse dallée se trouve la couronne en pierre de la citerne, ornée de reliefs. Les autres pièces de l'entresol et de l'étage ont sensiblement changé leur aspect primitif.

Environ à quinze mètres de l'édifice principal, on a construit au XVIIIe siècle la grande église de Sainte-Vierge, composée de rangs des pierres rouges et blanches. C'est une construction à nef unique, couverte en voûte, avec abside et coupole octogonale. Elle possède quelques beaux ornements en pierre, parmi lesquelles une rosace, ainsi que des dessus-de-portes, portant un vieil écusson monténégrin.